

Cezayir Gezi Notları (27 Ocak-6 Şubat 2020)

Adnan ADIGÜZEL
Prof. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve
Sanatları Bölümü, Eskişehir Türkiye
adiguzela63@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4818-4051

Cezayir Tarihine Dair Kısa Notlar

Cezayir, Mısır'dan Atlas Okyanusu'na kadar uzanan Kuzey Afrika'nın (Mağrib) ortalarında yer almaktadır. Belki de bundan dolayı tarihte buraya Mağribu'l-Evsat (Orta Mağrib) denilmiştir. Bölgenin Müslümanlar tarafından fethi Hz. Osman döneminde başlamıştır. Bölge hicrî birinci yüzyıl ortalarında tamamen Müslümanların eline geçmiş ve aynı zamanda burada İslamlaşma da başlamıştır. Genel anlamda Emeviler sonrasında burada Haricî Rüstemîler, Fatimîler, Hammadîler, Murabıtlar, Muvahhidler, Zeyyânîler gibi hanedanlıklar hâkim olmuştur.

88

Öte yandan 16. yüzyıl başlarında bölgedeki devletler zayıflamış, hatta dağılmaya başlamıştır. Bundan yararlanan İspanyollar bölgedeki önemli şehirlerden Bicâye, Vehran ve Tilimsân gibi şehirleri işgal etmişlerdir. Aynı dönem Türk denizciler Oruç ve Hızır (Barbaros) kardeşler bölgeye gelmişler ve Cerbe Adası'na yerleşmişlerdir. Cezayirlilerin kendilerinden yardım istemesi üzerine, Cezayir ve Şerşel'deki İspanyolları bölgeden çıkarmışlardır. Oruç Reis birçok kıyı şehri yanında Tilimsân'ı da İspanyollardan almış ve daha sonra şehri savunurken şehit olmuştur (1518). Hızır Reis Osmanlı Devleti hükümdarı Yavuz Sultan Selim'e (1512-1520) bağlılığını bildirmiş ve İstanbul'dan da yardım almaya başlamıştır. Hızır Reis'e Yavuz tarafından Hayreddin lakabı verilmiş ve o Cezayir'in hâkimi olarak kabul edilmiştir. Yavuz Sultan Selim onu asker ve askeri teçhizatla desteklemiştir. Barbaros Hayreddin Paşa kısa zamanda bölgede güçlü bir donanma oluşturmuştur. Barbaros bu arada Endülüs Müslümanlarına da umut olmuş, onlardan on binlercesini kurtararak Cezayir'e getirmiştir. Barbaros, Yavuz Sultan Selim'den sonra Kanunî tarafından

Cezayir Beylerbeyi olarak atanmış, daha sonra da Osmanlı Devleti'nin kaptan-ı deryası olarak görevlendirilmiştir.¹

Cezayir, 16. yüzyıl başında Osmanlı Devleti'nin yönetimine girmiştir. Barbaros Hayreddin Paşa'nın gayretleriyle Kuzey Afrika kıyılarında başlayan İspanyol ve diğer Avrupalı Hıristiyanların işgaline son verilmiştir. Böylece bölgenin Müslüman kalmasında önemli bir katkı sağlanmış, zaman zaman da Mağrib'e (Fas) destek verilmiştir. Ancak yaklaşık 300 yıl sonra, Osmanlı Devleti'nin de zayıflamasıyla (1830-1860) Cezayir, 19 yy. başlarında Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Burada İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan bağımsızlık mücadelesi çok kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılmıştır. Bir milyondan fazla Cezayirlinin şehit olduğu mücadele sonunda, 1962'de Cezayir bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak, yüz yıldan fazla süren işgal sırasında Cezayir dil, kültür ve medeniyet anlamında büyük kayıplara uğramıştır. Ülkede Fransız kültürü yerleştirilmeye çalışılmış, Arapça adeta ikinci dil durumuna düşmüştür. Şehirler baştan başa Fransız mimari tarzına göre şekillendirilmiş, Osmanlı mimarî izleri tamamen silinmeye çalışılmıştır. Bugün Osmanlı Devleti'nin üç asırdan fazla hakim olduğu bu ülkede Osmanlı hatırasını gösteren mimarî yapıları görmek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Okullarda ya da dışardaki insanlar arasında hemen herkes Fransızca konuşabilmekteyken, fasih Arapça konuşan kimse bulmak çok zordur. Ülkedeki kitap ve süreli yayınların da Fransızca ağırlıklı oluşu hemen dikkat çekmektedir. Hatta Cezayir Havaalanı içindeki gazete ve kitap satış yerlerindeki kitap ve gazetelerin neredeyse tamamı Fransızcadır. Arapça yayın sadece numunelik birkaç gazete ve kitapla sınırlıdır. Ancak her şeye rağmen Cezayir halkının Osmanlı ve Türkiye sevgisi bugün de devam etmektedir. On günlük izlenimimizde gördüğümüz kadarıyla, Cezayir'de Türkiye'den gelmiş biri olmak sevilmeniz ve sıcak bir ilgi görmeniz için yeterlidir.

Cezayir Afrika kıtasında, Akdeniz kıyılarından Büyük Sahrâ'nın güneyine doğru uzanan, alan bakımından Afrika'nın en geniş ülkesidir. Akdeniz kıyısında Tunus, Libya, Nijer, Mali, Moritanya ve Fas ile çevrilidir. Yüzölçümü Türkiye'nin

¹ Barbaros Hayreddin Paşa'nın bölgedeki faaliyetlerini ve buranın Osmanlı hâkimiyetine geçişini onun hatıralarından okuyabiliriz. Bk. Seyyid Murâdî Reis, *Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları (Gazavât-ı Hayreddin Paşa)*, Sadeleştiren: Osman Erdem, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2014.

yaklaşık dört katı kadardır (2.382.000 km²). Ülkenin nüfusu ise bugünkü rakamlarla 40 milyon civarındadır. Cezayir'in başkent Cezayir'den başka otuz kadar vilayeti, iki yüz civarında da ilçesi bulunmaktadır. Ancak şehirlerin ve nüfusun büyük bir kısmı Akdeniz sahili boyunca uzanan bölgede yer almaktadır.

Pandemi Öncesi Cezayir Gezimiz

2020 yılı başında yani Barbaros Hayreddin Paşa'nın bölgeye hâkim olmasından 500 sene sonra Cezayir'i ziyaret etmek nasip oldu. Bu vesileyle Cezayir'de Barbaros'un torunları olarak onun hatırasıyla oluşan güzellikleri bir nebze tanımış ve tatmış olduk. Halkı Müslüman olan ve beş vakit ezan sesini duyduğumuz bir ülkeyi huzur ve güven içinde ziyaret ettik.

Öncelikle ifade edelim ki Cezayir'e ayrıntılı bir plan ve rotamız olmaksızın gittik. Tabii zihnimizde genel hatlarıyla bir rotamız vardı. Ona göre hareket etmeye çalışacaktık. Ama bu rotaya da tam olarak bağlı kalmadık. Yol bizi zihnimizdeki rotadan farklı yönlendirmiş oldu. Tabii yine de genel anlamda gitmek istediğimiz yerlere ve hatta daha da fazlasına gitmek nasip oldu. Çoğu zaman olduğu gibi yola çıkınca yol bizi hesap etmediğimiz yerlere götürdü. Sonuçta on günlük yoğun gezimiz esnasında Cezayir merkezden, önce en batıya ve sonra da en doğuya kadar hızlı bir gezi yapmış olduk.

Cezayir gezimizde kalacağımız otelleri ve nereye nasıl gideceğimizi hep yeri ve zamanı gelince sorarak hallettik. Cezayir'de kaldığımız dönemde muhatap olduğumuz herkes sorularımıza şevkle ve zevkle cevap vererek yardımcı oldular. Öyle ki sorularımıza bazen uzun uzun açıklamalarla cevap verdiler, bazen bizzat bizimle yürüyerek gideceğimiz yere kadar götürdüler, bazen de gideceğimiz yere giden araçlara bindirip gönderdiler.

İlk güne dönecek olursak, Cezayir Hava Yolları uçağıyla 27 Ocak sabahı, saat 04.00'da İstanbul'dan hareket ettik ve 06.30'da Cezayir'e indik. Bagajımızı alıp önce Cezayir parası temini için havaalanı içinde para bozdurduk. Dışarı çıktığımızda resmi kurlarla piyasadaki kurun çok farklı olduğunu görmüş olduk. Resmi kura göre 100 Euro yaklaşık 13.000 Cezayir Dinarı iken, piyasada 100 Euro 20.000 Cezayir Dinarı olarak kabul edilmekteydi. Sonraki para bozdurmalarımız ise, esnaftan alışveriş yaparken doğrudan piyasa şartlarına göre gerçekleşmiş oldu.

Havaalanının içine kadar gelen metro ile Cezayir merkezdeki tren istasyonuna (Aga İstasyonu), oradan da Vehran'a gitmeye karar verdik. Ağır sırt çantalarımızla zorlu bir yürüyüşten sonra metro istasyonuna ulaştık. Buradan merkezdeki *Aga Tren İstasyonu*'na ulaştık. Vehran'a giden ilk tren için biletlerimizi aldık.

Yeri gelmişken Cezayir'deki trenler hakkında biraz bilgi verelim. Birincisi diğerlerine göre daha konforlu, düzenli ve temiz olan birinci sınıf trenler. Sanki bunlar belli saatlerde, günlük birkaç seferle sadece Cezayir - Vehran (Oran) arasında çalışıyor. Türkiye'deki hızlı trenlerin belli hatlarda çalışması gibi. Bu trenle Cezayir - Vehran arası 400 km ve diğerlerine göre daha hızlı ve konforlu bu trenle yaklaşık dört saat civarında bir zamanda gidiliyor. Hızlı tren ücreti de 1.130 Cezayir Dinarı idi. Daha sonra dönüş yolculuğumuzda bir alt düzeydeki ikinci sınıf trenle aynı yolu, yaklaşık yedi saatte, 900 dinara geldik. Cezayir'de bir de üçüncü sınıf trenler var. Bunlar oldukça ucuz ve konforsuz. Vehran'dan üçüncü sınıf trenle Tilimsân'a gittik. Vehran - Tilimsân arası 175 km ve ücreti ise 185 Cezayir Dinarıydı. Bu trenlerin vagon aralıkları oldukça kötü durumda. Buralar sigara içilen, temizlik bakımından çok kötü olan, zaman zaman kapıların açılabilirdiği yerler.

Cezayir *Aga Tren İstasyonu*'ndan sabah saat 10.00'da Vehran yönüne giden trene bindik. Bu trenin Cezayir'in en lüks treni sayıldığını daha sonra öğrendik. Böylece tren yolculuğumuza Cezayir'deki en lüks trenle başlamış olduk. İstasyonda hareket saatini beklerken tanıştığımız genç bir arkadaş, hem istasyonda hem de yol boyunca yanımızdan hiç ayrılmadı. Daima bize yardım etmeye çalıştı. Ülkelerine yeni ve ilk defa gelen birinin ve belki de kendileri için anlamsız olan sorularımızı saatlerce sabırla cevaplandırdı. Bize samimiyetle yoldaş oldu. Onun Cezayir merkezde çalışan genç bir mühendis olduğunu öğrendik. Bizimle aynı trene binerek Vehran'daki bir toplantıya gidiyordu. Yolculuğumuz esnasında onunla Türkiye'den, Cezayir'den konuşarak, çeşitli konularda iki ülke arasında kıyaslamalar yaparak ülkeyi tanımaya çalıştık.

Ülkenin en lüks treni olan bindiğimiz terende, herkesin boş buldukları yere oturdukları bir uygulama vardı. Bilet numarasına göre oturmak diye bir şey söz konusu değildi sanki. Arkadaşımız nereye oturacağımız konusunda ve çantalarımızı taşımamızda bize destek oldu. Birlikte bizim de beğendiğimiz boş bir yere karşılıklı oturduk. Herkesin oturacağı yerin belli olmaması nedeniyle başlangıçta bir kargaşa

yaşanmış olsa da kısa zamanda herkes bir yerlere yerleşmişti. Tabii işin en güzel tarafı, trenin diğer trenlere göre nispeten daha temiz olması ve ayakta yolcu olmamasıydı. Bir de diğer trenlerden farklı olarak burada yolculara mini pet şişelerle su ikram ediliyordu. Tabii ki Türkiye’den giden ve Türkiye’deki hızlı trenle sık sık seyahat eden biri olarak bu bize çok fazla bir şey ifade etmiyordu. Ancak daha sonra diğer trenleri görünce böyle bir yolculuk yapmakla çok iyi bir başlangıç yaptığımızı anlamış olduk.

Nihayet saat 14.30’da Vehran’a ulaştık. Nerede kalacağımız belli olmadığından, öncelikle kalacak bir yer ayarlamamız gerekiyordu. Yol arkadaşımıza Vehran’da tren istasyonu yakınında otel olup olmadığını sorduk. O da bizi tren garının hemen yakınındaki bir otele kadar götürdü. Otel gardan en fazla beş dakikalık kısa bir yürüyüşten sonra ulaşılacak mesafede yer alıyordu. Böylece genç arkadaşına teşekkür edip vedalaşarak burada gördüğümüz ilk otele girdik. Vehran’daki bu otelin “Endülüs” adını taşıması da bizim için ayrıca sıcak bir tercih sebebi oldu. Otelde var olan odalardan bir ikisine bakıp birini tercih edip işlemlerimizi yaptırarak odamıza yerleştik. Aslında bizim herhangi bir otelde aradığımız şey sadece ortalama olarak rahat bir yatak ve duş imkânıydı. Bunu bulunca da gittiğimiz her yerde hızla hiç tereddüt etmeden yerleşiyorduk. Zaten ziyaret ettiğimiz yerlerdeki otellerde sadece gece dinlenmek için kalıyorduk. Otelin yerinin de gezeceğimiz tarihî mekânlara yakın olması önemli bir tercih sebebiydi. Bu tür yerlerde kalmak bizlere, geziye erken saatlerde başlama şansı veriyordu. Vehran’da da çantalarımızı odamıza bırakıp hemen şehir turuna çıktık.

Vehran, daha önce görmediğimiz, bilmediğimiz, ilk defa gittiğimiz bir şehir. Tren garı civarında, sahilden epeyce dik bir şekilde yükselmiş bir tepede bulunan otelden çıkıp eski ve dar sokaklardan yürüyerek Akdeniz sahiline doğru inişe geçtik. Gittiğimiz her yerde olduğu gibi burada da daha çok eski yerleşim yerlerindeki dar sokaklarda gezdik. Daracık sokaklardan geçerek sahile doğru ilerlerken bir yandan da gözlerimiz cami minaresi arıyordu. Ancak kısa zamanda burada genellikle Türkiye’deki gibi minareleri görerek camilerin bulunmasının mümkün olmadığını öğrenmiş olduk. Artık mecburen caminin yerini sorduk ve böylece camiyi bulmuş olduk.

Bölgede camiler çoğu zaman bir sokak arasında, bitişik nizam yapılar arasında sıkıştırılmış ve kapıları doğrudan sokağa açılacak şekilde yapılmış durumdaydı.

Vehran'daki ilk bulduğumuz cami', Peygamberimizin en önemli arkadaşlarından biri olan Sa'd b. Ebî Vakkas'ın (ö. 57/677) adını taşıyordu: "Sa'd b. Ebi Vakkas Mescidi." Anlatıldığına göre bu cami', bölgenin en eski camilerinden biriymiş. Ama sokak arasından bir köşe başında iki yanındaki binalarla bitişik, yola açılan kapısıyla bahçesi olmayan, bizdeki camilerden çok farklı bir yapı. Bizdeki camilerle mimarî farklılıkları yanında, hiç bahçesinin olmayışı, doğrudan sokağa açılan kapılarıyla ayrı bir tarza sahip. Bu aslında Mağrib'te (Fas) de çok sık şekilde gördüğümüz mescit (camii) modeliydi. Gittiğimiz diğer şehirlerde de aynı tarzda, iki yanında bitişik binaların yer aldığı ve kapıları doğrudan sokağa, caddeye açılan birçok mescit bulunduğunu gördük. Muhtemelen Fransız işgali sırasında şehirdeki camilerin bütün arsalarına el konulması yüzünden bu yapılar tamamen binalar arasına sıkıştırılmış kalmış diye düşündük.

Namaz sonrası şehir turuna devam ediyorduk. Trende bize arkadaşlık eden genç, sohbetimiz esnasında Vehran'da lokanta işleten Türklere bahsetmişti. Türklere burada Kafe Barbarossa adıyla döner ve kebab türleri sunan lokanta işlettiklerini öğrenmiştik. Bu ön bilgiyle yolumuz üzerinde Kafe Barbarossa'yı görünce hemen içeri girdik. Gerçekten Türkiye'deki ortalama lokanta tarzında rahat, sakın ve temiz bir lokanta bulmak bizi oldukça sevindirdi. Diğer lokantalara karşı bir çekingenliğimiz varken böyle bir mekân bulmak gerçekten hoş bir tevaful oldu. İçeri girince kendimizi Türkiye'de gibi hissettik. Cezayir'de selam verip Türkçe konuşacak insanları bulmak ne tarifsiz bir güzellikti. Hem yemeğimizi yedik hem de Türkçe sohbet edip ülke hakkında konuşabileceğimiz birilerini bulmuştuk. Tabii yemek dediysek Vehran'da bildiğiniz döner yiyoruz. Lokanta çalışanları daha çok Cezayirli genç hanımlar. Burası birçok yere göre gayet ciddi, disiplinli ve temiz bir müessese. İşletmeciler Yozgat'tan İstanbul'a, oradan da Cezayir'e gelmiş olan kardeşler. İstanbul'da çalışırken, yaşadıkları bir kriz üzerine kader onları buralara atmış. Lokantalarının başka yerlerde şubeleri de varmış. Böylece Cezayir'deki ilk yemeğimizi bir Türk lokantasında yemek nasip oldu.

Eski Vehran sokakları dar, binaları çok büyük/iri ve bitişik nizam yapılmış. Eski şehirde ve sahilde akşama kadar iyice yorgun düşene kadar gezdik. Nihayet akşam olunca müthiş bir yorgunlukla kendimizi otele attık. Sabah kahvaltımızı otele yaptık. Tabii kahvaltı dediysek, bildiğimiz kahvaltılarla karıştırmayalım. Cezayir'de kahvaltı demek genellikle birkaç poğaça ile sütlü kahveden ibaret. Biz de böyle bir

kahvaltıdan sonra erkenden tekrar şehir turuna devam ettik. Bu defa tramvaya binerek şehir dışındaki üniversiteye kadar gittik ve geri döndük. Şehir merkezinde, belki de buranın en büyük camisi olan Abdullah b. Sellam Camii'ni ziyaret ettik. Camiye adını veren Abdullah b. Sellam da (ö. 43/663) Peygamberimizin arkadaşlarından Yahudi asıllı biri. Namaz saati olmadığından cami kapalıydı. Biz de camiye dışarıdan dolaşarak fotoğraflar çekerek oradan ayrıldık. Şehrin eski sokaklarında, çarşı pazarda dolaşarak öğleyin otele dönüp çıkış yaptık.

Vehran tren istasyonundan 13.00'te (28 Ocak 2020) Tilimsân trenine binerek yeni hedefimize doğru hareket ettik. Tilimsân, Cezayir'in batısındaki Mağrib (Fas) sınırına yakın bir noktada ve bölgenin en önemli şehirlerinden biri. Burası Muvahhidlerin mirası üzerine kurulan Zeyyanîler/Abdulvâdîlere (1235-1550) 300 yıldan fazla başkentlik yapmış, daha sonra da 16. yüzyıldan itibaren Osmanlılar döneminde Cezayir'in en önemli merkezlerinden şehirlerinden bir olmuş bir şehir.

Yemyeşil vadilerden, başta zeytin, incir, okaliptus ve diğer Akdeniz iklimi ağaçlarını süzerek Tilimsân'a ulaştık. Trenden inip, istasyondaki güvenlik elemanına kalabileceğimiz bir otel sorduk. Sımsıcak ve samimi bir ilgiyle bizi bir taksiye bindirerek bir otele gönderdi. Fakat gönderdiği otel belli ki Tilimsân'ın en lüks oteliydi. Taksiden inip aynı bölgedeki daha mütevazı bir otelde kalmayı yeğledik. İlginçtir, kaldığımız otelin adı Stambul (İstanbul) idi. Güzel, temiz, gezeceğimiz mekânlara yakın bir otel.

Tilimsân'daki ziyaret edilmesi gereken yerlerden Kayseriyye'yi ziyaret ettik. Murabıtlardan kalan, Ali b. Yusuf b. Taşfin tarafından 1136'da yaptırılmış, adı gibi kendisi de büyük olan "Büyük Cami"yi ziyaret ettik. Bu cami etrafıyla ve iç kullanım alanıyla güzel bir yapı. Ayrıca akşam, yatsı ve sabah namazında okunan Kur'an tilavetleriyle huzur verici, çok hoş bir mekân.

Tilimsân Büyük Camii'nin hemen yakınında çok güzel bir hat müzesi kurulmuş (el-Methafu'l-Umûmi'l-Vatanî li'l-Hattî'l-İslâmî). Müzede hat malzemeleri yanında çok güzel hat sanatı örnekleri sergilenmişti. Aynı bölgede ayrıca Zeyyanîlerden kalan ve restore edilip müze olarak kullanılan bir saray da bulunmaktadır. Burası adeta Endülüs'teki Gırnata Elhamra Sarayı'nın bir parçası niteliğinde bir saraydı. Yine müzenin bir bölümünde tarih boyunca Cezayir'de kullanılan çeşitli kıyafetler sergileniyor. Burada Osmanlı yönetici ve kadınlarına ait

elbiseler de sergilenmişti. Cezayir’de çok az görülen Osmanlıyı hatırlatan birkaç objenin sergilenmesi bizi çok mutlu etmişti. Aynı mekândaki üçüncü bir binada da Zeyyânîlerden kalan bir medrese ve içinde İslami Eserler Müzesi bulunmaktaydı. Müzede çeşitli eserler sergilenmekteydi. Bu müzede çok değişik müzelik eserler içinde, sadece birkaç camekânlı bölmede Osmanlıdan kalma çok da iyi durumda olmayan çini örnekleri vardı. Sonuçta 300 sene burayı yönetmiş olan ecdadımızdan hatıra olarak görebildiğimiz sadece üç beş çini örneği olması acı vericiydi.

Tilimsân’da gezilecek yerlerden biri de Merinîlerin şehir kuşatmasının yıllarca sürmesi dolayısıyla kurdukları ayrı bir şehir olan Mansûre şehir kalıntılarıydı. Burada da neredeyse sadece şehir surları ve şehrin devasa camisinin minaresi kalmış durumda. Tabii mescidin duvarları da yer yer ayakta. Mağrib (Fas) tarzı minarenin ihtişamı hala kendini gösteriyordu.

İki gün boyunca eski şehrin daracık çarşı ve sokaklarında dolaşım durduk. Renkli çarşılarında ilginç objeler görmeye çalıştık. Her türlü giysinin, balık, tavuk, sebzenin ve daha birçok şeyin iç içe sergilenerek satıldığı çarşılarda dolaştık. Bir sabah namazı sonrasında şehir mezarlığında dolaştım ve kendimi Türkiye’de alışık olduğumuz mezarlık ortamında hissettim. Çünkü Tilimsân’daki mezarlık da ardıc, zeytin, badem ve diğer ağaçlarla Türkiye’deki mezarlıklardan çok da farklı değildi. Yani şehrin ağacı en çok olan mekânıydı burası. Daha sonraki günlerde başka şehirlerde de mezarlık görme imkânımız olmuştu. Buralarda da mezar başlarına dikilen ağaçlar sayesinde mezarlıklar şehrin en yeşil alanını oluşturmuştu. Daha önce gezdiğim Mağrib’te (Fas), Vehran mezarlığında böyle ağaçlık görememiştik. Belki de Cezayir’de Osmanlı eseri olarak kalan en önemli hatıralardan biri bu ortak mezar kültürü. Sonuçta Tilimsân güzel bir şehir.

Niyetimiz Tilimsân’dan tarihte ilk Harici devleti olan Rüstemîler Devleti’nin (777-909) başkenti olarak kurulan Tahert’e (Tihart) gitmekti. Burası sahile çok daha uzak bir noktada yer alan bir şehir. Buraya nasıl gidebileceğimizi sorduk. Otogardan buraya araçların gittiğini söylediler. Otogara gidince şehirler arası ulaşımın daha çok taksilerle yapıldığını anlamış olduk. Sekiz kişilik taksilerle uzun bir yolcuğu göze alamayınca Tahert’e gitmekten vazgeçtik. Ayrıca burada Rüstemîlerden kalan pek bir şey göremeyeceğimiz söylendi. Şehrin yeri değişmiş. Eski şehrin olduğu yerde bazı arkeolojik çalışmalar yapılırsa da pek görülecek bir şey olmadığını öğrendik. Bu da

bizim oraya gitmekten vazgeçme konusundaki düşüncemizi daha da kesinleştirmiş oldu. Tahert'e gitmekten vazgeçince rotamızı başkent Cezayir'e çevirdik.

Tilimsân'daki üçüncü günümüzün sabahında trenle Cezayir'e gitmek için yola çıktık. Cezayir'e gitmek için de tren dışında istediğimiz saatte gidebileceğimiz tek araç olarak taksiler kalıyordu. Biz de treni tercih ettik. Ancak direkt tren seferi olmadığı için önce Vehran, oradan Cezayir'e gitmek gerekiyordu. Biz de önce Vehran'a, oradan da başka bir trenle Cezayir'e hareket ettik. Başkente ulaşmamız hayli zor oldu. Sonuçta çok zor ve uzun bir yolculuktan sonra Cezayir'e varabildik. Sabah 10.00'da Tilimsân'dan Vehran'a hareket etmiştik. 13.00'te Vehran'a, buradan da saat 14.00'te Cezayir'e giden ilk trene binerek hareket ettik. Cezayir'den Vehran'a gelirken hızlı-lüks trenle yaklaşık dört saatte alınan yol, bu trenle yedi saat kadar sürdü. Her yerleşim yerinde sürekli durup yolcu indirip bindirerek Cezayir'e ulaştı. Başkente vardığımızda saat yaklaşık olarak 21.00 olmuştu. Gerçekten de çok yorucu bir yolculuk sonunda Cezayir'e ulaşabildik. Böylece tam bir günümüz yolda geçmiş oldu (30 Ocak 2020). Cezayir merkezdeki *Aga Tren İstasyonu*'na vardıkdan sonra yeniden bir otel bulmak gerekiyordu. Cezayir merkezde de trende tanıştığımız bir arkadaş yardımıyla kendimizi otele attık. Trende birlikte seyahat ettiğimiz esnada tanıştığımız sivil kıyafetli bir arkadaş polis memuru olduğunu söylemişti. Telefonundan resmi kıyafetli resimlerini, görev yerindeki bazı fotoğraflarını da bize göstermişti. Sonra bizimle facebook arkadaşı oldu. Bu yol arkadaşlarımız yolun sonunda da otel konusunda bize yardımcı oldular. Arkadaş, yanındaki diğer bir arkadaşıyla birlikte çantalarımızı da taşıyarak bizi otele kadar götürdüler. Resepsiyonda işlemlerimiz yapıldıktan sonra teşekkürlerimizi ifade ederek vedalaşıp onlardan ayrıldık.

Cuma sabahı (31 Ocak 2020) başkent Cezayir'de kaldığımız otele yakın bir yerdeki sabah namazı için gittiğim cami, katedralden camiye dönüşmüş devasa bir yapıydı. Geniş bir alanda kurulmuş ihtişamlı camide sabah namazı sonrasında âdetim olduğu üzere yaklaşık bir saatlik bir gezi yaparak çevreyi tanımaya çalıştım. Kahvaltı sonrasında Cuma namazı için TİKA tarafından restore edilmiş olan Keçova Camii'ne gitmek için yola çıktık. Gideceğimiz yeri sorduğumuz bir Cezayirli bizimle birlikte caminin bulunduğu yere kadar geldi. İşçi emeklisi olduğunu söyleyen bu kişiyle konuşarak tarihî kasaba bölgesine geçmiş olduk. Bu arada yol boyunca hayatımda gördüğüm en kalabalık ve yoğun polis ekiplerine şahit oldum. Adeta bütün yollar,

sokaklar polis araçları ve polislerle doluydu. Sonuçta kırk beş dakika kadar bir yürümeyle Keçova Camii'ne ulaştık. Cuma namazı öncesi ve sonrasında çevrede dolaşarak bölgeyi tanımaya, buradaki tarihî mekânları görmeye çalıştık. Tarihî şehirlerde şehrin dış surları yanında bir de yönetici kesimin oturduğu iç şehir anlamında kasaba/kasbah denilen mekânlar bulunmaktadır. Keçova Camii, Osmanlı döneminde kasbah olarak kullanılmış, günümüzde de kasbah denilen bölgede yer alıyor. Kasbah bölgesindeki kalede hâlâ hayat devam ediyor, evler eski de olsa içinde yaşıyor. Sahile yakın yerlerde Osmanlıdan kalma Keçova Camii yanında, yapımı çok daha eskilere dayanan diğer camiler de var. Mesela bunlardan biri Murabitûn (Murabitlar) Caddesi üzerindeki Câmîu'l-Kebîr el-Eserî'dir (Tarihi Büyük Cami). Burası gerçekten de adı gibi büyük tarihî bir cami.

Keçova Camii'ni solumuza alıp sahilten tepeye doğru tırmanarak Kasbah'daki dar sokaklarda dolaştık. Burada da birçok tarihî şehirdeki benzerlerini görebileceğimiz, yer yer kapalı bir tünel gibi olan sokaklardan geçtik. Araçların geçemeyeceği, merdivenli, dar ve bundan dolayı da sadece yayaların kullanabileceği, üstü sokaktaki evlerin birbirine bağlanmasıyla kapanmış olan sokaklarda yürüyerek bölgeyi tanımaya çalıştık. Burada müze olarak kullanılan, ancak Cuma günleri tatil olduğu için kapalı olan, tarihî bir mekânın kapısı önünde durduk. Hafif aralı kapıyı çaldık. Cevap veren olmadı, ancak tam dönüp gidecekken kapı açıldı. Bunu fırsat bilerek içerden çıkan görevliye Türkiye'den geldiğimizi ifade ettik. Görevli, tatil günü olduğundan resmi olarak kapalı olduğu halde bizi içeri alarak müzeyi gezdirdi. Müze hakkında bilgi verdi. Görevli arkadaşla ve eşimle fotoğraflar çektirdik. Son derece nazik ve yardımcı olmak için elinden geleni yapan görevli arkadaşta teşekkür ederek müzeden ayrıldık. Bu müzenin binası Osmanlıdan kalma bir saray (Mustafa Paşa Sarayı) binası idi. Yani atalarımızdan kalan az sayıdaki yapılardan birisiydi. Yine burada görülmeye değer üç katlı gayet güzel bir saray ve müze bulunmaktadır. Binanın kendisi de özellikle içerden bakınca görülmeye değer çok güzel bir yapı olduğu hemen anlaşılmaktadır. Müzenin levhasında "Methafu'l-Vatanî li'z-Zuhrufiyye ve'l-Münemmenât ve Fennu'l-Hatt" yazılı (Türkçesi yaklaşık olarak "Millî, Süsleme, Minyatür ve Hat Sanatı Müzesi"). Bu bina Cezayir'de Fransızların tahribatından kurtulabilmiş, restore edilerek kullanıma açılmış tarihî Kasbah bölgesinde kalan sayılı eserlerden biri.

Cuma namazı sonrasında iki üç bin kişilik bir gösterici grubunun Keçova Camii'nin hemen alt kısmındaki sahile paralel uzanan büyük cadde üzerinde, ellerinde pankartlarıyla sloganlar atarak yürüyüşe geçtiklerini gördük. Böylece her yanı dolduran polislerin varlık sebebini anlamış olduk. Burada herhangi bir polis müdahalesi olmadan yürüyüş devam etmekteydi. Göstericiler bizim yabancı/turist olarak resim çektiğimizi görünce pankartlarını iyice yanaştırarak sanki seslerini ülke dışına da duyurmaya çalışıyorlardı. Buradaki göstericilerin geçişinden iki saat kadar sonra, buraya iki üç km uzaklıktaki kaldığımız otelin olduğu bölgeye vardığımızda göstericilerin polis tarafından dağıtıldığını ve kovalamaca ve arbedenin devam ettiğini görmüş olduk. Böylece Cezayir'de oldukça renkli ve yoğun bir şekilde Cuma gününü geride bırakarak akşam ettik.

Görüştüğümüz bazı Cezayirliler, ülkedeki bu gösterilerin bir yıl falan önce başladığını, eski cumhurbaşkanını protesto amaçlı olarak ülkenin bütün büyük şehirlerinde her hafta devam ettiğini ifade ettiler. Ülkede cumhurbaşkanlığı seçiminin yakın zamanda olduğunu ve yeni başkanı kendilerinin seçtiğini ifade ederek “Niçin hâlâ gösteri yapıyorsunuz?” diye sorduğumuzda, ülkede yeni cumhurbaşkanı seçilse de rejimin aynı olduğunu, kendilerinin taleplerinin daha özgürlükçü bir sistem olduğunu ifade ediyorlardı. Tabii yine de gösterilere katılanların daha önceki dönemdekine göre iyice azalmış durumda olduğu da görülüyordu. Zira seçimler öncesi internet üzerinden yapılan bazı paylaşımlarda farklı şehirlerde, on binlerin katıldığı gösterileri görmüştük.

Cezayir merkezde iki gün kaldıktan sonra Konstantin'e gitmeye karar verdik. Otobüs veya trenle gidelim dedik ama saatleri bize uymadı. Başka nasıl gidilir diye sorunca, burada da hemen her şehre giden sekiz kişilik taksiler olduğunu öğrenmiş olduk. Sabah 10 gibi (1 Şubat 2020), taksiyle Cezayir'den ülkenin doğusunda bulunan Konstantin'e doğru hareket ettik. Cezayir - Konstantin arası yaklaşık 400 km. Taksiyle beklemediğimiz kadar rahat bir yolculuk yaptık. Yolda bir akaryakıt istasyonunda bir müddet ihtiyaç molası verildi. Mola yerindeki marketin gayet nezih olduğunu gördük. Aynı şekilde tuvaletleri tertemizdi. Hatta tuvaletin lavabolarının olduğu yerin iki yanına akvaryumlar yerleştirilmişti.

Nihayet öğleden sonra Konstantin'de otogara benzeyen bir yere vardık. Burada da nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Sadece şehrin tarihî mekânlarının olduğu yeri

(medinetu'l-kadîme) sorduk. Bir şehir içi taksiyle tarihî bölgeye ulaştık. Burada tarihî yapıların arasında gayet nezih bir otele (Mağrib Otel) yerleştik. Çantalarımızı odamıza bıraktıktan sonra dışarı çıkıp gezmeye başladık.

Konstantin'de yüksek lisans tezimde çalıştığım Muvahhidlerin kurucu lideri İbn Tûmert'in adının verildiği bir ilkokul binası görmem benim için ayrı bir güzellik olmuştu. Nitekim Konstantin şehri İbn Tûmert'in doğudaki eğitimini tamamladıktan sonra Murabıtlar Devleti'nin başkenti olan Merrakeş'e dönerken uğradığı ve bir müddet kaldığı şehirlerden biriydi. Yine burada da ana caddeler üzerinde doğrudan caddelere açılan tarihî camiler ve diğer otantik yapılar vardı. Maalesef Konstantin'de tarihî büyük camilerin bile bir bahçesi yoktu. Bu camilere sokak ya da caddeye açılan kapısından girilmekteydi. Abdest alma ve tuvalet ihtiyaçları da genelde cami kapısından girildikten sonra içerde ayrılan yerlerde görülmekteydi. Bu durum çoğu camide hoş olmayan bir tuvalet ve nem kokusuna sebep olmaktaydı.

Cezayir'de kaldığım süre içinde her gün akşam, yatsı ve sabah namazlarında tarihî camilere gitmeye çalıştım. Dolayısıyla benim günlerim hep sabah ezanıyla başlayıp namazdan sonra, daha ortalık tam olarak aydınlanmadan şehir turuyla devam ediyordu. Burada da, sabahın daha ortalığın tam olarak aydınlanmadığı erken saatlerinde şehrin dar sokaklarında dolaşarak şehri tanımaya çalıştım.

Konstantin şehri derin bir kanyonla ikiye ayrılmış bir şehir. Bu iki kesimi birleştiren çok sayıda köprü vardı. Bundan dolayı da buraya köprüler şehri denilmiş. Bazı köprüler o kadar yüksek ki, insan aşağıya bakınca ürperiyor... Bu köprüleri geçmek, köprü çevrelerindeki mekânları görmek bile neredeyse bir günümüzü ayırmak anlamına geliyor...

Konstantin şehir gezimiz esnasında rastladığımız üç genç kız, Türk olduğumuzu öğrenince bize şehri gezdirmek üzere rehberlik yapma teklifinde bulundular. Arada Türk dizilerinden öğrendikleri bazı kelimeleri söyleyip büyük bir mutluluk duyduklarını gösteriyorlardı. Bu kızlardan ikisi kardeş, üçüncüleri de onların dayı kızı olan kızlarımız büyük bir iştiaqla bize Konstantin'i tanıtmaya ve merkezdeki gezilecek yerler hakkında bilgi vermeye başladılar. Kızlardan ikisi üniversite öğrencisi, küçüklü lise son sınıfta okuyormuş. Yarım günlük vaktimizi şehrin tarihî sokaklarında kızların rehberliğinde dolaşip merkezde yer alan bir müze gezisiyle tamamladık. Müzenin olduğu saray, buradaki son Osmanlı beyine aitmiş.

İçinde çeşitli eşyalar yanında hemen her köşesinde duvarlara çizilmiş resimler vardı. Bu resimlerde İstanbul, Mekke, Medine ve Kudüs gibi Müslümanların önemli şehirleri canlandırılmıştı. Müzedeki rehberimiz de bize özel bir vakit ayırarak bir saate yakın müzeyi baştan sona gezdirdi ve müzenin her noktasını tanıtmaya çalıştı.

İkinci gün İstanbul'dan tanıştığımız Selime bizi ziyarete geldi. Selime, Tunus sınırına yakın bir bölgede, ülkenin en doğusunda bir şehir olan Annabe'de tarih dersi okutmanıydı. Bu hanım, Osmanlı tarihi üzerine doktora yapıyordu. Konstantin'e 70 km kadar uzaklıkta bir yerde oturuyordu. Eşiyle birlikte gelerek bizimle buluştular. Yanlarında da yine tarih alanında çalışmalar yapan Harun adında bir yayıncı ve kitabevi işleten arkadaşları vardı. Harun çok sevecen ve konuşkan biriydi. Bizi memnun edebilmek ve yardım etmek için elinden geleni yaptı. Fransızca'dan tercüme ettiği iki kitabını imzalayarak bize verme nezaketini gösterdi. Harun, bizim Adana Kozanlı olduğumuzu öğrenince çok daha yakınlık gösterdi. Adana Kozan'a yerleşen Cezayirli hakkında sempozyum yapıldığını anlattı. Ben de o Cezayirli bazılarının Kozan'da bizim komşumuz olduğunu ifade ettim.

100

Selime, eşi Muhammed ve Harun'la birlikte verimli ve güzel bir gün geçirdik. Onlarla şehirde gezilebilecek önemli noktaları gezmiş olduk. Şehrin tarihî mekânlarını ziyaret ettik. Yine onların şehir hakkındaki açıklamalarını dinledik. Cezayir'in önemli aydınlarından, ülkenin kurtuluş savaşına katkı sağlayan Malik bin Nebi²'yi andık, onu hayırla yâd ettik. Son olarak da Şeyh Abdulkadir İslami İlimler Fakültesi'ne giderek orada fakülte dekanı ve Türkçe bölüm başkanıyla tanışma imkânı bulduk. Fakültenin yanında, Cezayir'de pek rastlamadığımız oldukça güzel, müstakil etrafı açık, çok uzaklardan da görülebilen bir cami yapılmış. Burası geniş bir mekânda inşa edilmiş dört minareli bir cami. Günün sonunda Selime ve Muhammed'in bir sonraki gün için bizi kendi evlerine davetleriyle vedalaştık. Bizim onların evine gidebilmemiz için İslami İlimler Fakültesi'nin Türkçe Bölüm Başkanı değerli hocamız Prof. Dr. Muhammed Ücretnî bize yardımcı olacağını ifade etmişti.

Üç Şubat 2020 günü Muhammed Ücretnî hocamız tam da anlaştığımız üzere saat 10'da otele gelerek bizi arabasıyla aldı. Tabii biz Selimelere bir otobüs ya da

² Malik bin Nebi'nin eserlerinden birçoğu Türkçe'ye tercüme edildi. Onu tanımamıza önemli katkı sağlayan eserlerinden biri de elbette kendi hayat hikâyesini anlattığı eseridir. Bk. Malik Bin Nebi, *Çağa Tanıklığım*, Bir Yayıncılık, İstanbul, 1987.

benzer bir vasıtayla gideceğimizi düşünüyorduk. Ancak Muhammed hocamız son defa şehirde görmemiz gereken yerler hakkında bilgiler verdi, gezebileceğimiz noktaları hatırlattı. Bazı mekânların adını söyleyerek görüp görmediğimizi teyit ediyordu. Biz anılan yerleri gezdiğimizizi söyleyince de arabasıyla geniş bir şehir turu yaptırdı. Sonra da arabasıyla bir saatten fazla bir yolculukla, dağları tepeleri aşarak gideceğimiz adrese (Harruşa'ya) Selimelerin yaşadığı yere kadar götürdü.

Selime, sahil şehri Sekikta'ya bağlı bir kasaba olan Harruşa'da oturuyordu. Biz de o gün (3 Şubat 2020) öğleden sonra buraya ulaşmış olduk. Harruşa'da bizi Selime'nin eşi Muhammed karşıladı. Dinlenmek üzere evlerine götürdü. Evde bizim için önceden hazırlıklar yapılmıştı. Türklerin içebileceği çay, meyveler ve Türklerin seveceğini düşündükleri daha birçok yiyecek mutfaklarını donatmışlardı. Selime, Muhammed'e bizim için temin etmesi gereken 15-20 maddelik bir alışveriş listesi yaptırmış ve bunlar tam olarak alınmıştı.

Selimeler yeni yaptırdıkları küçük mütevazı evlerini bize tahsis ettiklerini, kendilerinin de Selime'nin ailesinin yanında kalacaklarını söylediler. Biz kabul etmek istemesek de ev sahibi olarak bize bu konuda söz hakkı vermediler. Evlerinin anahtarını bize teslim ederek bizim rahat edebilmemizi sağlamaya çalıştılar. Böylece Cezayir'deki son iki gece üç günümüzü Selimelerin misafiri olarak geçirmiş olduk. Kendi arabaları olmadığından bizim çevredeki şehirleri gezebilmemiz için ablasının eşi Cibran bu işi üstlenmiş oldu. Cibran, üniversite mezunu, ticaretle uğraşan hoş bir insandı. Özverili, sabırlı ve uyumlu... O, arabasıyla üç gün boyunca sabahdan akşama kadar sabırla bize eşlik etti, bizi şehir şehir gezdirdi. Cibran ve Muhammed'le üç gün boyunca yaklaşık 1.000 km yol katettik.

Harruşa'ya vardığımız ilk gün Cibran ve Muhammed'le birlikte Cezayir'in rafineri bölgesi olan sahil şehri Sekikta'yı gezdik. Akdeniz sahilinde hafif bulutlu bir kış günü sahilde dolaştık. Sahile vuran dalgaların sesini dinledik. Burası her yanda portakal bahçeleri olan bir Akdeniz kıyı şehri. Bölgede gezerken kendinizi Akdeniz sahil şehirlerinden Adana, Mersin ya da Antalya'da hissedebilirsiniz. Buraya "medinetu'l-hadâik" yani bahçeler şehri de denildiğini ifade ettiler.

Akşam yemek için Selimelerin babasının evine davetliydik. Burada adeta şenlik vardı. Selime'nin ablaları, abileri ve onların eşleri ve çocuklarının dede evinde buluşmasıyla gerçekten güzel ve geniş bir aile içinde özel ve seçkin bir misafir olmanın

hazzını yaşadık. Türkiye’den bir misafir ağırlamanın coşku ve sevincini her birinin gözlerinden okuyabiliyorduk. Büyükler bizi rahat ettirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Çocuklar ise bize sarılarak, kucağımıza oturarak mest oluyorlardı. Eşimle birlikte onların Türkiyeli değerli konukları olarak en iyi şekilde ağırlandık. Selime’nin abileriyle konuşurken Türkiye’nin iç siyasi ortamını ne kadar yakından takip ettiklerini de bir daha görmüş olduk.

Sonraki iki akşam da akşam yemeklerimizi bu geniş aileyle birlikte yemiştik. Bize kendilerince en iyi ikramlarını sundular. Her şeyden önemlisi büyük bir samimiyet ve güler yüzle her biri ayrı ayrı bizi memnun etmeye çalıştı. Selime’nin abi ve ablalarının çocukları olan küçük yeğenler yanımızdan hiç ayrılmadılar.

Salı günü (4 Şubat 2020) yine bir sahil şehri olan Annabe’ye gittik. Burası Cezayir’in Tunus’a en yakın yerleşim yerlerinden biri. Selime de burada Annabe’de üniversitede (Université Badji Mokhtar) çalışıyor. Bu vesileyle Konstantin’den sonra burada da bir üniversiteyi içeriden görme imkânımız oldu. Üniversitenin geniş bir salonunda Emaziklerin (Berberilerin) düzenledikleri tanıtım sergisini gezme ve ürünlerini görme imkânı bulduk. Buradaki sergide, çeşitli stantlarda bizdeki kermeslerde olduğu gibi değişik yerel ürünler tanıtılıyor ve satışı yapılıyordu. Bu vesile ile geleneksel el sanatları ürünleri yanında tarımsal ve hayvansal ürünleri görme imkânı bulduk. Çeşitli sergilerde bal, zeytinyağı, o anda yiyebileceğiniz çeşitli taze ev yapımı pasta vb. yiyeceklerle geleneksel el sanatları örnekleri tanıtılıyor ve satılıyordu. Daha çok hanımların görev aldığı stantlarda ürünlerin tanıtımı için broşürler veriliyor ve açıklamalar yapılıyordu. Aynı zamanda stantlarda ürünlerin üretildikleri bölgelerle ilgili fotoğraflar yer alıyordu.

Annabe’de üniversiteden ayrılınca, bölgede Müslümanlara ait herhangi bir tarihî eser olup olmadığını sordum. Ama maalesef bu anlamda bir şey gösteremediler. Sonunda bizi tarihî eser ziyareti anlamında buradaki Saint Augustin Katedrali’ne götürdüler. Tarihî eser adına önemli olduğu kabul edilen katedrali gezdik. Burası şehrin hâkim bir tepesine ağaçlar arasına, görkemli bir yerde yapılmış ihtişamlı bir bina. Binanın ön alt kısmında ağaçlar arasında büyükçe bir Saint Augustin heykeli bulunuyor. Buradan ayrılırken “Başka ne var?” diye sorunca, bu defa da bizi Romalılardan kalan bir ören yerine götürdüler. Bu ören yerinde yapılan arkeolojik kazılarla eski şehir kalıntıları gün yüzüne çıkarılmış. Bu açık hava müzesini hareketli,

canlı ve konuşmaktan zevk alan bir rehber eşliğinde gezdik. Ardından da bu ören yerindeki şehir kazılarında çıkarılan çok sayıda çeşitli heykel ve diğer eserlerin sergilendiği müzeyi gezdikten sonra akşama doğru Harruşa'ya dönüş yaptık.

Cezayir'deki son günümüzde (5 Şubat 2020) sevgili Cibran bizi bölgenin kuzeybatısında yer alan ve Selime'nin eşi Muhammed'in de şehri olan Kulle'ye (Collo) götürdü. Burası Fransız işgali öncesinde Osmanlıların önemli sahil şehirlerinden biriymiş. Fransız işgalinden sonra Osmanlı izleri neredeyse tamamen silinmiş. Ancak şehirde bir iki tane Osmanlıdan kalan cami olduğunu söylediler. Camileri ziyarete gittiğimizde bu camilerin de kapalı olması dolayısıyla içeri girip gezme, görme şansımız olmadı. Sadece dıştan resimler çekebildik. Sahildeki limanda onlarca teknenin bulunduğu koyda dolaştık. Burada da Cibran ve Muhammed bize yardımcı olmak ve bizi memnun etmek için ellerinden geleni yaptılar. Muhammed daha önce Osmanlı ailelerinin yaşadıkları ve işgalden sonra Fransızların yerleştikleri bölgeyi gösterdi. Fransızların şehirde Osmanlıdan bir şey bırakmadıklarını anlattı. Şehirde hâlâ Türk kökenli ailelerin yaşadığını da ifade etti. Bu arada şehrin mezarlığını gezdik. Sahilde bir yamaçtaki mezarlıkta Muhammed'in dedesi, ninesi, dayılarının mezarlarını ziyaret ettik. Türkiye'de olduğu gibi burada da mezar başlarına ağaç dikme geleneği var. Mezarlıkta bol miktarda zeytin ve çam türü diğer ağaçlardan bulunuyor. Mezarların yapısı biraz farklı olsa da kendimizi bir Türk köyü mezarlığında gezmiş gibi hissediyoruz.

103

Buraya geliş gidişimiz esnasında Cezayir'in kuzeydoğusunda bulunan onlarca irili ufaklı şehir, kasaba ve köyden geçtik. Geçtiğimiz yerlerle ilgili bilgiler aldık. Bundan da öte bize gezimiz esnasında Cezayir'in çöl kısmında yer alan mükemmel yaylaları, eşi benzerini başka yerde bulamayacağımızı ifade ettikleri meyveleri ve doğayı anlattılar. Çöl bölgesini gezmemiz, böylece ülkenin iç kısımlarını görmemiz için tekrar ülkelerine davet ettiler.

Akşam dönüşte, Selimelerin babaevinde en iyi yemekleriyle bize son defa ziyafet çektiler. Gün içinde gezerken bir yiyecek hakkında onun güzel olduğunu, sevdiğimizi falan söylemişsek mutlaka akşam sofrada önümüze getirdiler. O akşam yemeğinde de buradaki son günümüz olduğu ve artık ayrılma vaktimiz geldiği için bütün aile nine-dede evinde toplandı. Hep birlikte bizi uğurlamaya gelmişlerdi. Yemek sonrasında vakit de daraldığı için hızla toparlandık, vedalaşp, helalleşip ayrıldık.

Akşam 22.00’de Sekikta’dan gelip Harruşa’dan geçen Cezayir otobüsüne yol üzerindeki bir duraktan binerek buradan ayrıldık. Son günümüzün gecesi boyunca sahile paralel güzel bir yolda sık sık durup kalkarak, otobüsle gece yolculuğu yapmış olduk. Sabah 05.00’e doğru başkent Cezayir’e ulaştık.

Otobüsten incekken muavine havaalanına gideceğimizi söyledik. Harruşa’da bizi yolcu eden Cibran ve Muhammed de muavine bize yardımcı olması için tembihle bulunmuşlardı. Otobüs şoförü, bizi taksiyle göndermek yerine taksi ücretinden biraz fazlasıyla otobüsle havaalanına kadar bıraktı. Böylece kış günü gecenin beşinde taksi aramaktan kurtulmuş olduk. Havaalanında artık yorgunluktan iyice bitkin bir halde üç dört saat sıkıcı bir şekilde uçağın kalkış saatini bekledik. Nihayet sabah 10.00 gibi Cezayir’den ayrılarak öğle civarı İstanbul’a ulaşmış olduk.

Son olarak Cezayir hakkında genel anlamda bazı genel gözlemlerimizi de ifade edelim. Cezayir’de trafik lambası yok denecek kadar az. Şehirler arası yollarda bile birçok yerde hız kesici engeller yapılmış. Şehir içlerinde ise oldukça fazlası var. Bütün şehirlerin girişlerinde polisler görülüyor. Şehirlerdeki kavşaklarda da polislere rastlıyoruz. Genelde polisler Türkiye’ye göre çok daha fazla görünür durumda. Sanki her an bir olay çıkacakmış gibi duruyorlar.

Yol kenarları da özellikle şehir giriş çıkışları sanki çöplük gibi. Burada belediye yok mu, temizlik hizmeti yapılmıyor mu acaba, diyesimiz geliyor. Özellikle rengârenk poşetler yol kenarlarında her yana saçılmış gibi. Şehir içlerinde de oldukça dikkatli yürümek gerekiyor. Bozuk bir yolda her an bir çukura düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalınabilir. Ama bütün bunlar yanında Cezayir’den İbrahim Sadri’nin ülkemizin kırk elli yıl öncesini anlattığı şiirindeki sözlerini hatırlatan güzellikte anılar devşirebiliyorsunuz:

*“Yollar bozuk musluklar bozuk
ziller bozuk paralar bozuk
ama adamlar sağlam idi.”*

Bu şiirde anlatılan manzarayı Cezayir’de birçok yerde görmek mümkün. Şiirde denildiği gibi her şey bozuk olsa da insanlardan sadece sıcaklık, sevgi, yardım yani adamlık, misafirperverlik gördük.

Osmanlının üç yüz yıldan fazla kaldığı bu ülkede Fransız işgaliyle birlikte Osmanlıyı hatırlatan hemen her izin silindiğini görmek gerçekten çok üzücü. Ancak

bu coğrafyanın bizlere yardım etmek için adeta çırpınan sınırsız insanları var. Onlar sanki eski atalarımızın hatıralarını bizlere hatırlatmak için çalışan insanlar idiler. Yine görüştüğümüz birçok kişi Türkiye'nin iç siyasetiyle yakından ilgili gibi. Cumhurbaşkanı, yanında yer alanlar, onu terk edenler, muhalifleri bir şekilde onların da gündeminde yer almakta.

Burada birine bir şey sorduğumuzda, sivil ya da resmi kişi olsun, son derece samimiyetle sorumuza cevap verdiklerini gördük. Yine cevap vermekle kalmayıp bize eşlik ederek yardımcı olmalarına şahit olduk. Ne kadar teşekkür etsek azdır.

Teşekkürlerimiz

Bu ülkede kaldığımız on günlük kısa bir dönemde sayamayacağımız kadar teşekkür edecek kişi oldu. Ancak bunlardan birkaçını anarak sözlerimize son verelim. Öncelikle Cezayir *Aga Tren İstasyonu*'nda bize eşlik ederek Vehran'a birlikte seyahat ettiğimiz ve bizi otele kadar götüren genç kardeşimize, bu ülkedeki ilk otel deneyimizi en güzel şekilde yaşamamızı sağlamaya çalışan Endülüs Otel'in güler yüzlü personeline, gezdiğimiz sokaklarda bize güven veren şehrin güzel insanlarına teşekkür ediyoruz. Tilimsân'da tren istasyonunda bize taksi ayarlayarak oteller bölgesine gitmemize yardımcı olan, sıcak bir dost gibi davranarak yardımcı olan güvenlik memuruna teşekkür ediyoruz. Bir gece vaktinde başkent Cezayir'de bize eşlik ederek otel bulmamıza yardım eden genç polis arkadaşlara teşekkür ediyoruz. Bize Konstantin'i gezdirmek için can atan Zeynep, Hacer ve Emîre'ye, bir gününü bize ayıran, kitaplarını imzalayıp hediye eden Harun kardeşimize, yine bir gününü bize ayırarak arabasıyla özel şoförlük yapan, aynı zamanda Cezayir'deki Osmanlı Hukuk Sistemi üzerine hazırladığı eserini bize takdim eden değerli meslektaşım Muhammed Ücretnî'ye teşekkür ediyoruz. Selime'ye, Muhammed'e, Cibran'a ve bize yüreklerini ve evlerini açan, bizleri en güzel şekilde ağırlayan Selime'nin büyük ailesine ayrı ayrı teşekkür ediyoruz.

Yine bu ülkede kaldığımız on gün boyunca güler yüzleriyle dostça tavırlarıyla bize güven veren ülkenin güzel insanlarına teşekkür ediyoruz. Burada dolmuş, otobüse taksiye binerek birçok noktaya gittik. Başta tarihî mekânları olmak üzere şehirlerin sokaklarını adımladık. Kaldığımız bütün Cezayir şehirlerinde sabahın erken saatlerinden gece vakitlerine kadar hiçbir kaygı duymadan en ıssız yerlerde bile hiçbir tedirginlik duymadan gezdik, dolaştık. Bize bu güveni veren Cezayir'in bütün güzel

insanlarına da teşekkür etmeliyiz. Cezayir'den ayrılırken bütün samimiyetleriyle tekrar gelmemizi tembihleyerek uğurlayan kardeşlerimiz, ne güzel insanlarsınız siz...

Resimler

106

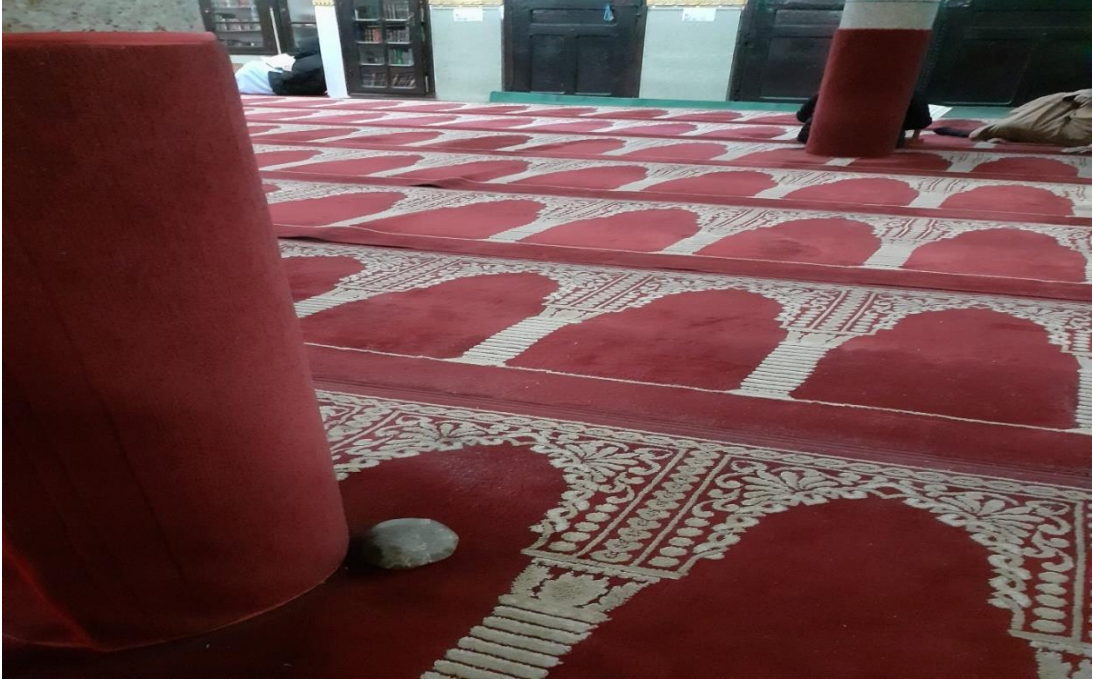
Vehran, Sa'd b. Ebî Vakkas Camii

Vehran, Abdullah b. Sellam Camii

Vehran'da bir bina...

Mescidlerde yer alan teyemmüm taşları. Mescidin yakınında, bazen içinde abdest almak için yerler varken, sütunların diplerinde bu şekilde teyemmüm için kullanılan taşlar var. Aynı uygulama daha yoğun şekilde Mağrib'te de (Fas) görülmekte.

108

Tilimsân'da, en eski mescitlerden biri olduğu söylenen Sîdi el-Vezn Mescidi. Bu mescid, sokak arasında sıkışmış küçük bir mescid. Mescidin imamı buranın aynı

zamanda bir okul gibi kullanıldığını, kendisinin sürekli ders verdiği öğrencileri olduğunu söylüyor.

Sîdi el-Vezzan Mescidi'nin güler yüzlü imamıyla bizdeki defter yerine kullanılan yazı tahtası üzerine hatıra olarak selam ve iyi dileklerimizi yazıyoruz.

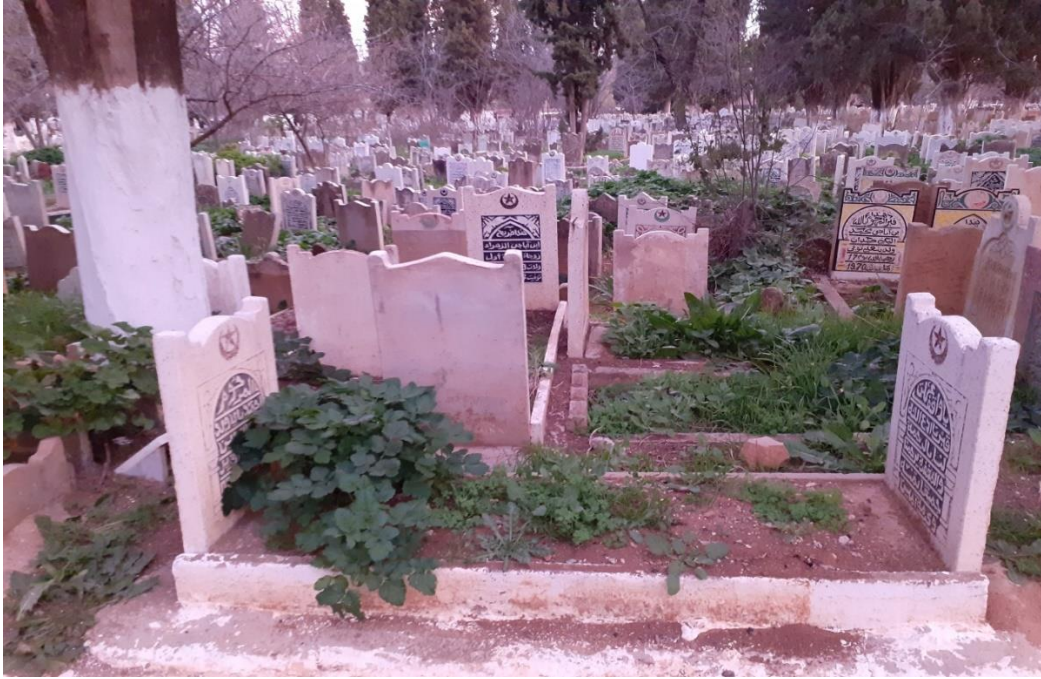

Zeyyanîlerden kalan ve yeni restore edilmiş, müze olarak kullanılan bir saray. Bu saray adeta Endülüs'te Gırnata'da bulunan el-Hamra Sarayı'nın bir minyatürü gibi. Bütün süslemeleri sanki el-Hamra sarayı süslemelerinden kopyalanmış.

110

Tilimsân'da bir müzede sergilenen numunelik, çok az Osmanlı hatıralarından bir parça çini örneği

Mezarların kibleye göre ayarlanması uygulaması burada geçerli değil gibi. Aynı yerde farklı yönlere doğru kazılan mezarlar yer alabiliyor (Tilimsân).

111

Cezayir Kasbah'ta sokak

Konstantin’de bize gönüllü rehberlik yapan kızlarımız: Zeynep, Hacer ve Emîre

Konstantin’de bize rehberlik eden Selime’nin eşi Muhammed ve Harun...

Konstantin’de Emir Abdulkadir İslami İlimler Fakültesi dekanlık makamında dekan bey Prof. Dr. Nouredine Teniou, Türk Dili Bölüm Başkanı, Prof. Dr. Muhammed Ücretnî, Harun Hamadou ve Selime Boudekhana ile birlikteyiz.

Konstantin'de kanyon ve köprüler

Konstantin’de 17.00’de çarşılar kapanır. Dükkânlar kapanmaya başlarken ortalık sakinleşiyor.

Saat 17.10 ve Konstantin’de el ayak çekilmiş

Konstantin Emir Abdulkadir Camii

Cezayir, Sekikta, Harruša'da bir köy evi sofrası

Bir veda fotoğrafı, Selime'nin ablaları ve yengeleriyle çocuklar, İskender, Rüstem